

Wymagania edukacyjne z historii

klasa 5

Realizowane wg. programu nauczania „Wczoraj i dziś”, autor: Tomasz Maćkowski, wyd. Nowa Era

Temat lekcji	Wymagania na poszczególne oceny				
	dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział I: Pierwsze cywilizacje					
1. Życie pierwszych ludzi	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje różnice między człowiekiem pierwotnym a współczesnym – potrafi wyjaśnić, jakie korzyści daje człowiekowi umiejętność uprawy ziemi i hodowli zwierząt – wyjaśnia, dlaczego narzędzia metalowe są lepsze od kamiennych 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>pieściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i> – przedstawia, skąd wywodzą się praludzie – opisuje życie ludzi pierwotnych – wyjaśnia znaczenie nabycia umiejętności wskrzeszania ognia przez człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym – wyjaśnia, na czym polegała rewolucja neolityczna – przedstawia dawne i współczesne sposoby wytopienia żelaza – charakteryzuje epoki kamienia, brązu i żelaza 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje umiejętności, których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia – wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej – wskazuje szlaki, którymi ludność zasiedliła różne kontynenty 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie ewolucji – charakteryzuje kierunki ewolucji człowieka – porównuje poziom cywilizacyjny ludzi w różnych epokach
2. Miasta- państwa Mezopotamii	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaką funkcję mogą pełnić rzeki w życiu człowieka – wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii – wyjaśnia zasadę <i>oko za oko, ząb za ząb</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia</i> – wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, Tygrys, Eufrat, Ur, Babilon – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnej Mezopotamii 	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się terminami: <i>Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i> – opisuje rolę wielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji 	<ul style="list-style-type: none"> – objaśnia różnicę między prawem zwyczajowym a skodyfikowanym – tłumaczy, w jaki sposób powstawały pierwsze państwa – charakteryzuje i podaje przykłady państw-miast z terenu Mezopotamii 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia kraje leżące obecnie na obszarze dawnej Mezopotamii – wymienia współczesne przedmioty, których powstanie było możliwe dzięki osiągnięciom ludów Mezopotamii

3. W Egipcie faraonów	<ul style="list-style-type: none"> –posługuje się terminami: <i>piramida, faraon</i> – wskazuje na mapie: Egipt oraz Nil – opisuje wygląd piramid – porównuje wygląd hieroglifów i pisma współczesnego 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>hieroglify, sarkofag</i> – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej – opisuje zakres władzy faraona 	<ul style="list-style-type: none"> - posługuje się terminami: <i>politeizm, mumifikacja</i> – wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej – przedstawia strukturę społeczną Egiptu – podaje przykłady bogów i charakteryzuje wierzenia Egipcjan 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia powiązania między wierzeniami Egipcjan a ich osiągnięciami w dziedzinie budownictwa i medycyny – opisuje, w jaki sposób wznoszono piramidy 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje etapy pochówku faraonów – charakteryzuje najbardziej znane przykłady sztuki egipskiej (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec Tutenchamona, popiersie Neferetiti), piramidy w Gizie, świątynia Abu Simbel
4. W starożytnym Izraelu	<ul style="list-style-type: none"> –posługuje się terminami: <i>Tora, Żydzi</i> – wyjaśnia, o czym opowiada Biblia – wymienia najważniejsze postaci biblijne związane z dziejami Żydów 	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się terminami: <i>Jahwe, Dekalog, synagoga</i> – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę – wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem 	<ul style="list-style-type: none"> - posługuje się terminami: <i>judaizm, Mesjasz Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i> – opisuje główne etapy historii Izraelitów – charakteryzuje judaizm – porównuje wierzenia Egiptu oraz Izraela 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódców religijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon) – wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin <i>rabin</i> – podaje przykład synagogi we współczesnej Polsce
5. Cywilizacje Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> –posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Wielki Mur Chiński</i> – wskazuje na mapie: Indie, Chiny –wyjaśnia, dlaczego jedwab i porcelana były towarami poszukiwanymi na Zachodzie 	<ul style="list-style-type: none"> –posługuje się terminami: <i>kasta, hinduizm</i> – wymienia osiągnięcia cywilizacji doliny Indusu – wymienia osiągnięcia cywilizacji chińskiej – wyjaśnia, kiedy narodziło się cesarstwo chińskie 	<ul style="list-style-type: none"> - posługuje się terminami: <i>Jedwabny Szlak, Ariowie</i> – opisuje system kastowy w Indiach – charakteryzuje wierzenia hinduistyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rolę Jedwabnego Szlaku w kontaktach między Wschodem a Zachodem – przedstawia terakotową armię jako zabytek kultury chińskiej – wymienia i wskazuje na mapie: rzeki: Indus, Huang He, Jangcy 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje buddyzm – opowiada o filozofii Konfucjusza
6. Od hieroglifów do alfabetu	<ul style="list-style-type: none"> –posługuje się terminami: <i>pismo obrazkowe, hieroglify</i> – wyjaśnia, do czego służy pismo – charakteryzuje polskie pismo jako przykład pisma alfabetycznego 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo klinowe, alfabet łaciński</i> – wyjaśnia, w jaki sposób umiejętność pisania wpłynęła na dalsze osiągnięcia człowieka – porównuje pismo obrazkowe i alfabetyczne – wyjaśnia związek między wynalezieniem pisma a historią i prehistorią 	<ul style="list-style-type: none"> - posługuje się terminami: <i>Fenicjanie pismo alfabetyczne</i> – wskazuje różne przykłady sposobów porozumiewania się między ludźmi i przekazywania doświadczeń – przyporządkowuje różne rodzaje pisma do cywilizacji, które je stworzyły – wymienia przykłady materiałów pisarskich stosowanych w przeszłości 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób pismo obrazkowe przekształciło się w klinowe – przedstawia genezę współczesnego pisma polskiego – wyjaśnia, jakie były trudności z odczytywaniem pisma obrazkowego 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady narodów, które posługują się pismem sięgającym tradycją do pisma greckiego oraz do łaciny – opowiada o przykładach alternatywnych języków umownych (alfabet Morse’a, język migowy)

		– omawia przyczyny wynależenia pisma			
Rozdział II: Starożytna Grecja					
1. Demokratyczne Ateny	–posługuje się terminami: <i>demokracja, zgromadzenie ludowe</i> –opisuje wygląd greckiego polis i życie w nim na przykładzie Aten	–posługuje się terminami: <i>polis, agora</i> – wskazuje na mapie: Grecję, Ateny – wyjaśnia znaczenie terminu <i>demokracja</i> i charakteryzuje demokrację ateńską	- posługuje się terminami: <i>Hellada, Hellenowie, akropol</i> – wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na zajęcia ludności oraz sytuację polityczną (podział na polis) – opisuje, kto posiadał prawa polityczne w Atenach	– wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną demokracją parlamentarną – wyjaśnia, kim był Perykles	– wyjaśnia, w jaki sposób kultura grecka rozprzestrzeniła się w basenie Morza Śródziemnego
3. Bogowie i mity	–posługuje się terminami: <i>mity, heros</i> – charakteryzuje najważniejszych bogów greckich	– posługuje się terminami: <i>Olimp, Herakles, Achilles, Odyseusz</i> – przedstawia wierzenia starożytnych Greków – wskazuje na mapie: górę Olimp, Troję – wyjaśnia, kim był Homer	- posługuje się terminami: <i>Partenon, koń trojański</i> – charakteryzuje najważniejszych bogów greckich: opisuje ich atrybuty i dziedziny życia, którym patronowali – omawia różne mity greckie – wyjaśnia współczesne rozumienie wyrażenia: <i>koń trojański</i>	– opisuje wybrane miejsca kultu starożytnych Greków – omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnych Greków – przedstawia treść <i>Iliady</i> i <i>Odyssei</i>	– wyjaśnia nawiązujące do mitologii związki frazeologiczne (frazeologizmy mitologiczne): <i>objęcia Morfeusza, stajnia Augiasza, syzyfowa praca, męki Tantala, nić Ariadny</i> – opisuje archeologiczne poszukiwania mitycznej Troi
4. Kultura starożytnej Grecji	–posługuje się terminami: <i>amfiteatr, igrzyska, olimpiada, stadion</i> – opisuje rolę sportu w codziennym życiu –opisuje, jak narodził się teatr grecki i jakie było jego znaczenie dla Hellenów	– poprawnie posługuje się terminami: <i>tragedia, komedia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, pięciobój olimpijski</i> – wskazuje różne dziedziny kultury i sztuki rozwijane w starożytnej Grecji – opisuje charakter antycznych igrzysk sportowych	- posługuje się terminami: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr filozofia</i> – opisuje charakter i cele antycznego teatru – przedstawia dokonania nauki greckiej – objaśnia, czym jest filozofia, i przedstawia jej najwybitniejszych przedstawicieli – zaznacza na osi czasu datę: 776 r. p.n.e.	– przedstawia współczesną tradycję igrzysk olimpijskich – porównuje igrzyska antyczne ze współczesnymi – wyjaśnia, kim byli: Fidiasz, Myron, Sofokles, Pitagoras, Tales z Miletu, Sokrates, Platon, Arystoteles	– charakteryzuje rolę kultury w życiu społecznym – przybliża postać i dokonania Archimedesesa – podaje przykłady wpływu dokonań starożytnych Greków na współczesną kulturę i naukę
Rozdział III: Starożytny Rzym					
1. Ustrój starożytnego Rzymu	–posługuje się terminami: <i>dyktator, cesarz</i> – wskazuje na mapie: Rzym –wyjaśnia, dlaczego	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Italia, monarchia, republika,</i> – przedstawia legendarne	- posługuje się terminami: <i>senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy</i> – charakteryzuje ustrój republiki	– omawia przyczyny oraz okoliczności upadku republiki rzymskiej – porównuje ustroje demokracji	– wyjaśnia różnice w rozumieniu terminu <i>republika</i> przez Rzymian i współcześnie

	symbolem Rzymu została wilczyca	początki Rzymu – wskazuje na mapie: Półwysep Apeniński – omawia dokonania Gajusza Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta	rzymskiej i jej główne organy władzy – przedstawia kompetencje najważniejszych urzędów republikańskich – zaznacza na osi czasu daty: 753 r. p.n.e., 44 r. p.n.e.	ateńskiej i republiki rzymskiej – opisuje konflikt społeczny między patrycjuszami a plebejuszami	– przedstawia funkcje pełnione przez senat w ustroju współczesnej Polski
2. Imperium Rzymskie	–posługuje się terminami: <i>legiony, plemiona barbarzyńskie</i> – przedstawia wygląd i uzbrojenie rzymskiego legionisty	– poprawnie posługuje się terminami: <i>provincia, , wielka wędrówka ludów</i> – wymienia główne prowincje Imperium Rzymskiego – wskazuje na mapie: Kartaginę, granice Imperium Rzymskiego w II w. n.e., Konstantynopol	– posługuje się terminami: <i>Germanie, Hunowie</i> - opisuje przyczyny podziału cesarstwa na wschodnie i zachodnie – opisuje okoliczności upadku cesarstwa zachodniego – zaznacza na osi czasu daty: 395 r. n.e., 476 r. n.e. – omawia etapy powstawania Imperium Rzymskiego	– wymienia korzyści oraz zagrożenia funkcjonowania państwa o rozległym terytorium – wyjaśnia wpływ kultury rzymskiej na podbite ludy – zna postać cesarza Konstantyna Wielkiego	– przedstawia postać Hannibala i wojny punickie – pokazuje przykłady romanizacji we współczesnej Europie – przybliża postaci wodzów barbarzyńskich Attyli oraz Odoakera
3. Życie w Wiecznym Mieście	–posługuje się terminami: <i>amfiteatr, gladiatorzy, niewolnicy</i> –przedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych mieszkańców Rzymu – omawia wierzenia Rzymian i wpływ, jaki wywarła na nie religia Greków	– posługuje się terminami: <i>Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, niewolnicy,</i> – wymienia najważniejsze bóstwa czczone przez Rzymian i określa, jakimi dziedzinami życia się opiekowały – charakteryzuje różne grupy społeczeństwa rzymskiego	– posługuje się terminami: <i>patrycjusze, plebs, bazylika, westalki</i> – opisuje, jakie funkcje pełniło Forum Romanum – wymienia greckie odpowiedniki najważniejszych rzymskich bóstw	– wyjaśnia, dlaczego cesarze rzymscy starali się kierować zawołaniem ludu: <i>chleba i igrzysk!</i> - wyjaśnia, dlaczego Rzym był nazywany Wiecznym Miastem	– przedstawia pozostałości Pompejów i Herculanium jako źródła wiedzy o życiu codziennym w starożytności
4. Dokonania starożytnych Rzymian	–posługuje się terminami: <i>luk triumfalny, Koloseum</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kopuła, akwedukt, Panteon, kodeks</i> – wyjaśnia powiedzenie: <i>Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu</i>	– posługuje się terminami: <i>Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana Circus Maximus</i> - uzasadnia i ocenia twierdzenie, że Rzymianie potrafili czerpać z dorobku kulturowego podbitych ludów – omawia najwybitniejsze dzieła sztuki i architektury rzymskiej – wyjaśnia rolę praw i przepisów w funkcjonowaniu państwa na przykładzie Rzymu	– wyjaśnia, dlaczego dobra sieć drogowa jest ważna dla funkcjonowania każdego państwa – omawia dokonania Wergiliusza i Horacego - przygotowuje „spacer po Wiecznym Mieście”	– opisuje wpływ prawa rzymskiego na współczesne prawo europejskie – ocenia, które z dokonań Rzymian uważa za najwybitniejsze, i uzasadnia swoją odpowiedź

5. Początki chrześcijaństwa	–posługuje się terminami: <i>apostolowie, Jezus z Nazaretu</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież</i> , – charakteryzuje działalność apostołów po ukrzyżowaniu Jezusa – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę, Mediolan – omawia nauki Jezusa z Nazaretu	- posługuje się terminami: <i>Edykt mediolański, Biblia – Stary i Nowy Testament</i> , – wyjaśnia, czym różni się chrześcijaństwo od judaizmu – zaznacza na osi czasu daty: 33 r. n.e., 313 r. n.e. - omawia dokonania świętego Piotra, świętego Pawła z Tarsu i Konstantyna Wielkiego	– opisuje najstarsze symbole chrześcijańskie – wyjaśnia związki między judaizmem a chrześcijaństwem – wyjaśnia znaczenie Edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa – wyjaśnia, dlaczego władze rzymskie odnosiły się wrogo do chrześcijaństwa	– przedstawia dzieje wybranego świętego (na przykład swojego patrona)
Rozdział IV: Początki średniowiecza					
1. Bizancjum w czasach świetności	–posługuje się terminami: <i>ikona, freski, mozaika</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Bizancjum, Hagia Sofia</i> , – wskazuje na mapie: Konstantynopol, granice cesarstwa bizantyjskiego w czasach Justyniana I Wielkiego	– wskazuje, jaką rolę w periodyzacji dziejów odegrał upadek cesarstwa zachodniorzymskiego oraz wschodniorzymskiego – tłumaczy, dlaczego Konstantynopol zaczęto określać Nowym Rzymem – wyjaśnia znaczenie wyrażenia <i>bizantyjski przepych</i> – zaznacza na osi czasu datę upadku Konstantynopola – 1453 r. – zna postać Justyniana I Wielkiego	– wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficzne wpłynęło na bogactwo Konstantynopola – uzasadnia twierdzenie, że Bizancjum połączyło w nauce tradycję zachodniorzymską i grecką – wyjaśnia, jakie znaczenie dla państwa ma kodyfikacja praw - charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce – omawia dokonania Justyniana I Wielkiego – podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego	– wyjaśnia, jaki wpływ na chrześcijaństwo miał podział Rzymu na część zachodnią i wschodnią – opisuje, jakie zmiany w bazylice Hagia Sofia zostały dokonane przez muzułmanów
2. Arabowie i początki islamu	–posługuje się terminami: <i>oaza, islam, Allah</i> , –wskazuje podstawowe różnice między chrześcijaństwem a islamem	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Koran, cyfry arabskie</i> – omawia najważniejsze zasady wiary muzułmanów – wskazuje na mapie: Półwysep Arabski, Mekkę, Medynę oraz imperium arabskie w okresie świetności	– posługuje się terminami: <i>Czarny Kamień, Mekka, meczet, minaret, , dżihad, kalifowie, Medyna</i> - przedstawia postać i działalność Mahometa – omawia osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki w średniowieczu – zaznacza na osi czasu datę: 622 r.	- posługuje się terminami: <i>mihrab, minbar, arabeski, stal damasceńska</i> – wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy chrześcijaństwem a islamem – podaje przykłady wpływu kultury, nauki i języka arabskiego na Europejczyków – charakteryzuje i ocenia stosunek Arabów do ludów podbitych w średniowieczu	– wyjaśnia, jak zmieniło się nastawienie części muzułmanów do innych kultur w średniowieczu i współcześnie – ocenia potrzebę tolerancji religijnej – wskazuje na podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania dziejów i odmierzania czasu między chrześcijaństwem a islamem

3. Nowe państwa w Europie	<p>–posługuje się terminami: <i>dynastia, cesarstwo</i> –wyjaśnia, dlaczego Karol otrzymał przydomek „Wielki”</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Frankowie, Karolingowie</i> – wskazuje na mapie: zasięg terytorialny państwa Franków w czasach Karola Wielkiego, Akwizgran i Rzym</p>	<p>– posługuje się terminami: <i>majordom, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i> - wyjaśnia w jaki sposób władzę w państwie Franków przejęła dynastia Karolingów – charakteryzuje rozwój kultury i nauki w czasach Karola Wielkiego – przedstawia postanowienia traktatu w Verdun oraz jego skutki – zaznacza na osi czasu daty: 800 r., 843 r., 962 r.</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzenia Rzeszy Niemieckiej – tłumaczy, dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonej Europy – omawia dokonania: Chłodwiga, Karola Młota, Pepina Małego, Karola Wielkiego i Ottona I</p>	<p>– wyjaśnia skąd pochodzi polskie słowo „król”</p>
4. Konflikt papieża z cesarstwem	<p>–posługuje się terminem <i>prawosławie</i></p>	<p>– posługuje się terminami: <i>schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika</i>, – wyjaśnia konsekwencje ekskomuniki cesarza i opisuje ukorzenie się cesarza Henryka IV w Canossie</p>	<p>- posługuje się terminami: <i>dogmaty, inwestytura, synod, konkordat</i> – wyjaśnia przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – przedstawia przebieg sporu pomiędzy cesarzem a papieżem w XI w. – zaznacza na osi czasu daty: 1054 r., 1077 r., 1122 r. – przedstawia postaci: papieża Grzegorza VI, cesarza Henryka IV</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę – omawia przykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym – wyjaśnia, czym są religie, a czym wyznania religijne – przedstawia postanowienia konkordatu w Wormacji</p>	<p>– przedstawia okoliczności utworzenia Państwa Kościelnego</p>
5. Wyprawy krzyżowe	<p>–posługuje się terminami: <i>krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i> – opisuje wygląd rycerzy zakonnych</p>	<p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i> – wskazuje na mapie: Ziemię Świętą i trasy wybranych krucjat – omawia skutki pierwszej krucjaty</p>	<p>– przedstawia zakony templariuszy, joannitów i Krzyżaków oraz ich zadania – wyjaśnia przyczyny ogłoszenia krucjat – zaznacza na osi czasu daty: 1096 r., 1291 r.</p>	<p>– omawia okoliczności zlikwidowania zakonu templariuszy – przedstawia postać: Urbana II – opisuje skutki wypraw krzyżowych</p>	<p>– przedstawia informacje, które z zakonów rycerskich funkcjonują współcześnie i jaka obecnie jest ich rola – ocenia rolę krucjat w kształtowaniu się relacji między chrześcijanami a muzułmanami</p>

Rozdział V Spoleczeństwo średniowiecza					
1. System feudalny	–posługuje się terminami: <i>senior, wasal</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>lenno, hold lenny, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i> –wyjaśnia, na czym polegała drabina feudalna – przedstawia, jak wyglądał hold lenny	- posługuje się terminami: <i>feudalizm, stan, przywilej, suzeren</i> – opisuje zależność między seniorem a wasalem – wymienia i charakteryzuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym	– wyjaśnia, które stany były uprzywilejowane – omawia różnice pomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym	– wyjaśnia, kim byli w Europie Zachodniej hrabiowie i baronowie
2. Epoka rycerzy	–posługuje się terminami: <i>rycerz, herb, kopia, ostrogi</i> – opisuje uzbrojenie rycerzy	–posługuje się terminami: <i>kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie</i> – charakteryzuje ideał rycerza średniowiecznego – wyjaśnia, kto mógł zostać rycerzem	– opisuje życie codzienne rycerstwa – przedstawia poszczególne etapy wychowania rycerskiego – opisuje ceremonię pasowania na rycerza	– przedstawia historię najślynniejszego polskiego rycerza Zawiszy Czarnego z Garbowa	– przedstawia literackie ideały rycerskie: hrabiego Rolanda, króla Artura i rycerzy Okrągłego Stołu
3. Średniowieczne miasto i wieś	–posługuje się terminami: <i>kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi</i> – porównuje życie codzienne mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	– poprawnie posługuje się terminami: <i>ratusz, plug, radło, brona, gród, kupcy, rzemieślnicy, rynek, plug, radło, brona</i> – opisuje, gdzie i w jaki sposób tworzyły się miasta – charakteryzuje główne zajęcia mieszkańców miast – opisuje życie i obowiązki ludności wiejskiej	– posługuje się terminami: <i>wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, soltys, ława wiejska, trójpolówka</i> - wyjaśnia, na czym polegały lokacje miast i wsi – przedstawia organy samorządu miejskiego – charakteryzuje różne grupy społeczne mieszczan – wyjaśnia, na czym polegała trójpolówka	- posługuje się terminami: <i>osada targowa, lokacja, zasadźca</i> – opisuje wybrany średniowieczny zabytek mieszczański w Polsce – znajduje i przedstawia informacje o założeniu własnej miejscowości	– przedstawia historie i okoliczności założenia najstarszych miast w regionie
4. Kościół w średniowieczu	–posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, uniwersytet</i> –omawia życie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację – wyjaśnia, czym zajmowali się kopiści	– poprawnie posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna</i> – charakteryzuje stan duchowny w średniowieczu – opisuje różne role, jakie odgrywali duchowni w społeczeństwie średniowiecznym	– posługuje się terminami: <i>benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i> – przedstawia najważniejsze zakony średniowieczne – charakteryzuje średniowieczne szkolnictwo – przedstawia dokonania świętego Franciszka z Asyżu	– porównuje zakony kontemplacyjne i zakony żebracze – wyjaśnia, jaką funkcję w klasztorze spełniają: refektarz, wirydarz, dormitorium i kapitularz – porównuje szkolnictwo średniowieczne i współczesne	– znajduje i przedstawia informacje o najstarszych polskich kronikarzach: Gallu Anonimie i Wincentym Kadłubku – opisuje jeden z klasztorów działających w Polsce, wyjaśnia, jakiego

					zgromadzenia jest siedzibą, i przedstawia w skrócie dzieje tego zgromadzenia
5. Sztuka średniowiecza	–posługuje się terminami: <i>katedra, witraże</i> – wymienia różne dziedziny sztuki średniowiecznej	– poprawnie posługuje się terminami: <i>biblia pauperum, styl romański, styl gotycki</i> , – wyjaśnia, czym była i jakie zadania spełniała <i>biblia pauperum</i>	- posługuje się terminami: <i>katedra, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i> – charakteryzuje styl romański – omawia cechy stylu gotyckiego	– porównuje styl gotycki i romański – przedstawia przykłady rzeźby i malarstwa średniowiecznego	– znajduje i przedstawia informacje o średniowiecznych świątyniach w swoim regionie oraz elementach ich wystroju
Rozdział VI: Życie pierwszych Piastów					
1. Zanim powstała Polska	–posługuje się terminami: <i>plemię</i> –na podstawie ikonografii opisuje wygląd osady w Biskupinie	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Biskupin, wielka wędrówka ludów, Słowianie, Swaróg, Perun, Świętowit, plemię, Wiślanie, Polanie</i> – przedstawia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich – charakteryzuje wierzenia Słowian – wskazuje na mapie: rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich	– posługuje się terminami: <i>kurhan, kamienne kręgi, Państwo Wielkomorawskie</i> , - przedstawia najstarsze państwa słowiańskie – wyjaśnia rolę, jaką w rozwoju państw słowiańskich odegrali święci Cyryl i Metody	– podaje przykłady tradycji pogańskich zachowanych do czasów współczesnych – wyjaśnia, w jaki sposób powstał alfabet słowiański – wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwo w obrządku łacińskim, oraz te, które przyjęły je w obrządku greckim	– wymienia pozostałości bytowania ludów przedśłowiańskich na ziemiach polskich – przedstawia współczesne konsekwencje wynikające dla krajów słowiańskich z przyjęcia chrześcijaństwa w obrządku greckim lub łacińskim
2. Mieszko I i początki Polski	–posługuje się terminami: <i>książe, dynastia</i> –wyjaśnia, skąd pochodzi nazwa „Polska”	– poprawnie posługuje się terminami: <i>książe, dynastia, Piastowie, biskupstwo, poganin</i> , – wyjaśnia, dlaczego w przeciwieństwie do legendarnych przodków Mieszko I jest uznawany za pierwszego historycznego władcę Polski – zaznacza na osi czasu daty: 966 r., 972 r. – wskazuje na mapie: Gniezno, Poznań, Wielkopolskę, granice państwa Mieszka I	– posługuje się terminami: <i>Dagome iudex, dyplomacja</i> - przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I – wyjaśnia skutki chrztu Mieszka I – opisuje stosunki Mieszka I z sąsiadami – opisuje zasługi Mieszka I i Dobrawy	– uzasadnia twierdzenie, że przyjęcie chrztu przez Mieszka I należało do najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski	– omawia dokument <i>Dagome iudex</i> i jego wartość jako źródła historycznego – przedstawia bilans korzyści, jakie mogło przynieść Mieszkowi I przyjęcie chrztu lub pozostanie przy wierzeniach pogańskich
3. Polska Bolesława	–posługuje się terminem <i>koronacja</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>relikwie, zjazd</i>	– przedstawia przebieg i znaczenie zjazdu w Gnieźnie	– wyjaśnia znaczenie utworzenia niezależnego Kościoła w państwie	– wskazuje pozytywne i negatywne skutki

Chrobrego	– wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego	<i>gnieźnieński, arcybiskupstwo, koronacja</i> – opisuje misję świętego Wojciecha do pogańskich Prusów – wskazuje na mapie: granice państwa Bolesława Chrobrego na początku jego panowania oraz ziemie przez niego podbite – zaznacza na osi czasu daty: 1000 r., 1025 r.	– opisuje wojny prowadzone przez Chrobrego z sąsiadami – omawia rolę, jaką w dziejach Polski odegrali: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III – wskazuje na mapie Milsko, Łużyce Grody Czerwieńskie	polskim – opisuje Drzwi Gnieźnieńskie jako przykład źródła ikonograficznego z najstarszych dziejów Polski	polityki prowadzonej przez Bolesława Chrobrego
4. Kryzys i odbudowa państwa polskiego	– posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i> – wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”	– wskazuje na mapie: ziemie polskie pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela – omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława – zaznacza na osi czasu datę: 1076 r.	– opisuje sytuację państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego – ocenia postawę Bezpryma – przedstawia skutki kryzysu państwa polskiego – charakteryzuje rządy Bolesława Śmiałego	– opisuje sytuację międzynarodową w okresie rządów Bolesława Śmiałego – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem	– wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa wczesnopiastowskiego – ocenia dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego
5. Rządy Bolesława Krzywoustego	– posługuje się terminami: <i>senior i juniorzy, zasada senioratu</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>palatyn (wojewoda), testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i> – wskazuje na mapie: państwo Bolesława Krzywoustego – opisuje postaci: Władysława Hermana, Sieciecha, Bolesława Krzywoustego i Zbigniewa – zaznacza na osi czasu daty: 1109 r. i 1138 r.	– opisuje rządy Władysława Hermana i rolę Sieciecha w jego państwie – przedstawia przebieg konfliktu między Bolesławem a Zbigniewem – opisuje niemiecki najazd w 1109 r. i obronę Głogowa – przedstawia sukcesy Krzywoustego w walkach z Pomorzanami – omawia przyczyny ogłoszenia testamentu Krzywoustego	– ocenia postawę Bolesława wobec brata – wyjaśnia zasadę senioratu – wyjaśnia, jakie skutki dla państwa mogą mieć wewnętrzne spory o tron – ocenia szanse i zagrożenia wynikające z wprowadzenia zasady senioratu	– przedstawia postać Galla Anonima – wyjaśnia znaczenie dostępu państwa do morza
6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów	– posługuje się terminami: <i>gród, podgródzie</i> – przedstawia wygląd i budowę średniowiecznego grodu – opisuje sposoby pozyskiwania ziemi uprawnej i jej uprawiania	– poprawnie posługuje się terminami: <i>prawo książęce, danina, posługi, osada służebna</i> – charakteryzuje grupy ludności w państwie wczesnopiastowskim	– przedstawia charakter drużyny książęcej – omawia zakres władzy panującego w państwie pierwszych Piastów	– wyjaśnia, czym się różnił wojownik drużyny od rycerza – wyjaśnia powinności ludności względem władcy	– wskazuje przykłady nazw miejscowości, które mogły w średniowieczu pełnić funkcję osad służebnych

Rozdział VII: Polska w XIII – XV wieku

1. Rozbicie dzielnicowe	–posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, Tatarzy</i> –wyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi	– poprawnie posługuje się terminami: <i>dzielnic senioralna, osadnictwo, kolonizacja, trójpolówka</i> – charakteryzuje państwo polskie podczas rozbicia dzielnicowego – wskazuje na mapie: podział państwa na różne dzielnice oraz ziemie utracone w okresie rozbicia dzielnicowego – zaznacza na osi czasu daty: 1226 r., 1227 r., 1241 r.	– opisuje okoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiego do Polski oraz konsekwencje tego wydarzenia – omawia skutki rozbicia dzielnicowego – opisuje kolonizację na ziemiach polskich – omawia postaci: Władysława Wygnańca, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, Henryka Pobożnego	– przedstawia historię zakonu krzyżackiego – wyjaśnia, dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywileje oraz ziemię rycerstwu i duchowieństwu	– charakteryzuje sposób walki Mongołów – przedstawia dynastię panującą na Pomorzu Gdańskim w okresie rozbicia dzielnicowego
2. Zjednoczenie Polski	–posługuje się terminami: <i>starosta, Szerbiec</i>	– wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemie utracone na rzecz Krzyżaków – zaznacza na osi czasu daty: 1295 r., 1309 r., 1320 r., 1331 r.	– omawia postaci: Przemysła II, arcybiskupa Jakuba Świnki, Wacława II, Władysława Łokietka – opisuje, w jakich okolicznościach Władysław Łokietek utracił Pomorze Gdańskie – przedstawia działania Władysława Łokietka na rzecz zjednoczenia kraju	– wyjaśnia, jaką rolę w zjednoczeniu kraju odegrał Kościół katolicki – przedstawia próby zjednoczenia Polski przez książąt śląskich oraz Przemysła II – opisuje przebieg konfliktu Władysława Łokietka z Krzyżakami	– przedstawia wyobrażenie na temat świętego Stanisława jako patrona zjednoczenia kraju
3. Czasy Kazimierza Wielkiego	– tłumaczy, co zdecydowało o przyznaniu Kazimierzowi przydomka „Wielki” – wyjaśnia znaczenie słów, że Kazimierz Wielki: <i>zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> – wskazuje na mapie: granice monarchii Kazimierza Wielkiego i ziemie włączone do Polski przez tego władcę – zaznacza na osi czasu daty: 1333 r., 1343 r., 1364 r.	– przedstawia i ocenia postanowienia pokoju w Kaliszu – charakteryzuje reformy Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz dbał o obronność państwa	– wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki za najważniejsze uznał reformy wewnętrzne państwa – tłumaczy, jakie znaczenie miało założenie Akademii Krakowskiej – wyjaśnia znaczenie uczytu u Wierzyńka	– przedstawia cele oraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez Kazimierza Wielkiego z Węgrami – wyjaśnia, dlaczego sól należała niegdyś do najdroższych towarów – przedstawia wybrany zamek wzniesiony w czasach Kazimierza Wielkiego
4. Unia polsko-litewska	–posługuje się terminem: <i>unia personalna</i> – przedstawia dynastię zapoczątkowaną przez Władysława Jagiełłę	– poprawnie posługuje się terminem <i>Jagiellonowie</i> – wyjaśnia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej – opisuje przebieg bitwy pod	– posługuje się terminami: <i>Andegawenowie, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie</i> , - przedstawia okoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę	– charakteryzuje stanowisko polskiej delegacji na soborze w Konstancji – wyjaśnia, dlaczego Akademia Krakowska została przemianowana na Uniwersytet Jagielloński	– uzasadnia twierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj

		<p>Grunwaldem</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie: granice Wielkiego Księstwa Litewskiego, Krewa, Horodło, Grunwald, Toruń – zaznacza na osi czasu daty: 1385 r., lata 1409–1411, 1410 r., 1413 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia postanowienia unii w Krewie – przedstawia postanowienia pokoju w Toruniu – opisuje postaci: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, wielkiego księcia Witolda, Pawła Włodkowica, Ulricha von Jungingena 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zasady współpracy między Polską a Litwą ustalone w zapisach unii w Horodle 	
5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się terminami: <i>wojska zaciężne, żold</i> – wyjaśnia, dlaczego dla Polski ważne stało się odzyskanie dostępu do morza 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminem <i>wojna trzynastoletnia</i>, – opisuje okoliczności śmierci Władysława Warneńczyka – wskazuje na mapie: Węgry, Warnę, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, państwa rządzone przez Jagiellonów w drugiej połowie XV w. – zaznacza na osi czasu daty: 1444 r., 1454 r., 1466 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się terminami: <i>Związek Pruski, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne</i> – przedstawia okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej – opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego – omawia dokonania: Władysława III Warneńczyka, Zbigniewa Oleśnickiego i Kazimierza Jagiellończyka 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego doszło do zawiazania Związku Pruskiego – porównuje postanowienia I i II pokoju toruńskiego – uzasadnia twierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomowe znaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki – charakteryzuje rządy Kazimierza Jagiellończyka 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia Jana Długosza jako historyka i wychowawcę przyszłych królów Polski – wyjaśnia, dlaczego wojska zaciężne pod koniec średniowiecza zastąpiły w bitwach tradycyjne rycerstwo
6. Monarchia stanowa w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się terminem <i>szlachta</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się terminami: <i>przywileje, szlachta, pańszczyzna</i>, – przedstawia sejm walny oraz jego skład – zaznacza na osi czasu daty: 1374 r., 1505 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się terminami: <i>konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i> – wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwo przekształciło się w szlachtę – wyjaśnia, w jaki sposób szlachta uzyskała wpływ na sprawowanie rządów w Polsce – przedstawia najważniejsze przywileje szlacheckie 	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się terminami: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa</i> – przedstawia, kiedy i w jaki sposób doszło do utworzenia stanów w Polsce – tłumaczy różnice między monarchią patrymonialną a stanową – wyjaśnia, jaka jest geneza nazw obu izb sejmu walnego: izby poselskiej oraz senatu – wyjaśnia znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia, jakie szanse i jakie zagrożenie niesło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę